

рівень соціального забезпечення між цими групами, враховуючи регіональні диспропорції у правових і фінансових системах.

Стаття 3 закону уточнювала порядок виплати надбавок. Так, вони мали виплачуватися разом із основною пенсією або заробітною платою, авансом, починаючи з 2 числа кожного місяця. Такий механізм свідчив про намагання уряду забезпечити регулярність та передбачуваність соціальних виплат у період економічної нестабільності. Виплата авансів дозволяла відставним службовцям і педагогам планувати свої витрати, що було особливо важливим в умовах інфляції та знецінення грошей.

Проаналізоване розпорядження відображало декілька важливих рис державної політики у перші роки після відновлення незалежності Польщі. По-перше, воно було реакцією на глибокі економічні проблеми – стрімке зростання цін на продукти харчування та товари першої необхідності, зростання заощаджень і доходів пенсіонерів та службовців. Надбавка виконувала компенсаторну функцію, частково нейтралізуючи негативні наслідки інфляції.

По-друге, розширення кола отримувачів допомоги (включення педагогів різних рівнів і духовенства у відставці) свідчило про стратегічне бачення ролі цих соціальних груп. Учителі були ключовими агентами державотворення та формування національної ідентичності, тоді як духовенство – важливим чинником моральної консолідації суспільства.

По-третє, застосування диференційованих норм, заснованих на різних правових системах (австрійській та російській), виявляло складність процесу уніфікації соціального законодавства на території багатонаціональної держави з різним імперським правовим спадком. Це підтверджувало, що соціальна політика міжвоєнної Польщі мала поступовий, адаптаційний характер і поєднувала елементи централізованого регулювання з регіональними особливостями.

Таким чином, розпорядження від 5 березня 1920 р. можна розглядати як важливий інструмент стабілізації соціально-економічної ситуації у післявоєнній Польщі. Воно не лише коригувало попередні законодавчі акти, але й демонструвало гнучкий, диференційований підхід держави до розв'язання складних соціальних проблем у контексті правової та економічної неоднорідності новоствореної держави.

Тетяна Брославська (Тернопіль)

ОПЕРАТИВНА РОБОТА МИТНИХ ДРУГОЇ РІЧ ПОСПОЛИТОЇ МІЖВОЄННОГО ПЕРІОДУ

У міжвоєнний період Друга Річ Посполита зіткнулася з комплексом викликів, пов'язаних із розбудовою державних інституцій, серед яких вагомим місце посідали митні органи. Оперативна діяльність митних структур в цей час стала важливою складовою державної політики щодо економічної стабілізації, підтримання громадського порядку та захисту національної безпеки. Оперативна робота митних структур охоплювала як фіскальні, так і безпекові функції. Відповідно до законодавства, митники здійснювали перевірку товарів і багажу, запобігаючи нелегальному ввезенню та вивезенню товарів, особливо контрабанди, що була поширеною через тривалу нестабільність кордонів. Особливої уваги заслуговувала митна діяльність на східних кордонах, де через політичну нестабільність і бідність регіону контрабанда перетворилася на масове явище. Заходи боротьби включали активне патрулювання, агентурну роботу, впровадження системи митних розвідок і співпрацю з поліцією та військовими. Ефективність митної служби

безпосередньо залежала від професійної підготовки кадрів. У міжвоєнний період засновано спеціальні навчальні курси для митників, де акцент робився на юридичній підготовці, знаннях міжнародного права, тактиці оперативної роботи та елементах криміналістики. Незважаючи на вжиті заходи, митна служба стикалася з низкою труднощів – обмеженим фінансуванням, низькою матеріальною забезпеченістю прикордонних постів, корупційними ризиками, що послаблювали загальну ефективність боротьби з порушеннями митного режиму. Оперативна робота митних структур Другій Речі Посполитій була складним і багатоплановим процесом.

Друга Річ Посполита прагнула чітко регламентувати компетенції органів влади щодо здійснення прикордонного контролю. Відповідно до виданих розпоряджень, перевірка товарів та багажу осіб, що перетинали державний кордон, визнавалася виключною прерогативою митних органів. Жодна інша інституція, цивільна чи військова, не мала права самостійно здійснювати митний контроль або обшук, а також втручатися у діяльність митної служби. З метою усунення дублювання функцій та потенційних конфліктів компетенцій, існуючі органи постачання, військового контролю та інші аналогічні структури, що раніше діяли в місцях розташування митних пунктів, підлягали ліквідації. Створено умови для централізації митної діяльності та підвищення її ефективності. Водночас враховувалася необхідність взаємодії між різними органами влади. У разі потреби проведення спеціальних обшуків або інших контрольних заходів на кордоні, зацікавлені установи повинні були звертатися до митних органів із відповідними запитам.

У таких випадках контрольні дії здійснювалися митною службою у присутності представників зацікавлених структур, що забезпечувало дотримання правових процедур та уникнення перевищення повноважень. Окрім того, усі цивільні та військові органи влади зобов'язували надавати митним органам негайну допомогу у виконанні їхніх обов'язків на першу вимогу. Такий підхід свідчив про прагнення створити скоординовану та взаємопов'язану систему прикордонної безпеки, у якій митна служба відігравала б провідну роль, але могла б оперативно розраховувати на підтримку інших державних інституцій. У разі виявлення осіб або товарів, щодо яких виникали обґрунтовані підозри у порушенні митних правил, передбачалося їхнє обов'язкове доставлення до найближчого митного органу для подальшого провадження відповідних процедур. Такий порядок підкреслював основну роль митної адміністрації у розслідуванні та врегулюванні митних правопорушень, забезпечуючи єдність слідчих і контрольних функцій. Перевірка особистих документів осіб, що перетинали державний кордон Другої Речі Посполитої, була закріплена за органами поліції. Однак ця діяльність мала бути чітко узгоджена з митними процедурами за місцем та часом проведення перевірок, а також пристосована до розкладу залізничного й пароплавного сполучення. На невеликих прикордонних пунктах, у межах домовленостей між Міністерствами фінансів та внутрішніх справ, допускалася певна гнучкість у розподілі функцій. За таких обставин перевірку особистих документів могли делегувати безпосередньо митним органам, тоді як контроль за переміщенням товарів та багажу передавався представникам Міністерства внутрішніх справ. Це рішення продиктоване прагматичними міркуваннями ефективності та економії ресурсів на менш навантажених ділянках державного кордону.

У Другій Речі Посполитій оперативні процедури митної варті здійснювалися регулярно, зокрема, кожні три роки, відповідно до

встановленого регламенту. Основною метою цих перевірок було виявлення порушень у прикордонній зоні та вжиття необхідних заходів для їхнього усунення. У разі фіксації порушень, що стосувалися позначення прикордонної лінії, митні органи оперативно інформували місцеве населення прикордонної смуги, а також відповідного комісара для координації подальших дій. Аналіз оперативних звітів засвідчував, що однією з основних загроз ефективності роботи митної варти було часте звільнення офіцерського складу. У зв'язку з цим існували обґрунтовані побоювання щодо витoku забороненої інформації, зокрема, даних про оперативні пункти та маршрути патрулювання, що могли бути передані особам, залученим до порушення митного кордону.

Зважаючи на існуючу систему охорони кордону, ефективність оперативних заходів значною мірою залежала від суворого дотримання режиму конфіденційності. Усвідомлюючи важливість цього аспекту, Міністерство фінансів рекомендувало регулярно змінювати розташування оперативних пунктів у тих підрозділах поліції та митної варти, де існували підозри щодо розкриття їхнього місцезнаходження місцевим жителям. У разі підтвердження такої загрози, підпорядковані митні управління мали негайно здійснювати відповідні зміни. Важливо підкреслити, що комісари прикордонних підрозділів володіли автономними повноваженнями у сфері оперативного управління. Така організація дозволяла забезпечити оперативність і гнучкість у реагуванні на змінні умови прикордонної безпеки.

Таким чином, оперативна діяльність митних органів Другої Речі Посполитої у міжвоєнний період була вагомим елементом державної політики у сфері економічної безпеки, фінансової стабільності та охорони державного кордону. Система митних установ формувалася в умовах складної політичної ситуації, економічної реконструкції та потреби інтеграції різнорідних територій, що увійшли до складу відновленої держави після 1918 р. Митна служба виконувала не лише фіскальні, а й контрольні, профілактичні та контррозвідальні функції, скеровані на запобігання контрабанді, порушенню митних правил і зовнішньоекономічним злочинам. Важливою складовою оперативної роботи було співробітництво митних органів із прикордонною охороною, поліцією, що забезпечувало комплексний підхід до контролю руху товарів і осіб через державний кордон.

Іван Ковалик (Тернопіль)

ФОРМУВАННЯ ПРАВОВИХ ЗАСАД ДІЯЛЬНОСТІ ПРАВОСЛАВНОЇ ЦЕРКВИ У ПОЛЬЩІ МІЖВОЄННОГО ПЕРІОДУ

Дослідження конституційно-правового статусу Православної церкви в міжвоєнній Польщі має важливе значення для розуміння особливостей державно-церковних відносин у Другій Речі Посполитій. Після відновлення незалежності у 1918 р. Польща успадкувала складну багатоконфесійну структуру населення, у межах якої православ'я було однією з провідних конфесій, зокрема у східних воєводствах. Правове становище Православної церкви у той період обумовлювалося конституційними принципами, політикою державної інтеграції, національних пріоритетів та міжнародних зобов'язань Польщі щодо захисту прав національних меншин. Аналіз нормативно-правової бази, урядових рішень та практики їх реалізації дозволяє виявити специфіку функціонування Православної церкви, механізми державного контролю, а також суперечності між проголошеними правовими гарантіями та адміністративною практикою.

Незважаючи на укладені міжнародні договори та положення Конституції Польщі 1921 р., державна політика щодо православних віруючих залишалася